

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Matriky

Předkládá: Dominika Martínková

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Petr Triner

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Matriky” zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne 26. 3. 2018

.....

Dominika Martínková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce JUDr. Petru Trinerovi za odborné vedení, podnětné rady a cenné připomínky při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	7
1. Historie matrik.....	8
1. 1. Vznik matrik.....	8
1. 2. Matriky za vlády Marie Terezie a Josefa II.	10
1. 3. Období po vydání zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách.....	13
2. Matriční úřad	14
2. 1. Úřad s rozšířenou působností	15
2. 2. Krajský úřad	16
2. 3. Ministerstvo vnitra.....	17
3. Matrikář	18
4. Matrika narození.....	20
4. 1. Jméno a příjmení	22
5. Matrika úmrtí.....	25
6. Matrika manželství	27
6. 1. Formy uzavření manželství	28
6. 2. Vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství.....	30
7. Matrika registrovaného partnerství.....	32
8. Matriční doklad.....	34
8. 1. Rodný list, oddací list, úmrtní list.....	34
8. 2. Doslovný výpis z matriční knihy.....	36
9. Zvláštní matrika	38
10. Správní poplatky na úseku matrik	41
11. Srovnání matrik v minulosti a v současnosti	44
Závěr	48
Resumé.....	49
Zdroje.....	50

Úvod

Téma Matriky pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala především proto, že mě toto téma velice zaujalo na přednáškách z předmětu Vnitřní správa. Vnitřní správa je jedním z odvětví veřejné správy, které upravuje vnitřní záležitosti státu, pod které spadá také problematika zabezpečení osobního stavu obyvatelstva, která pak zahrnuje právě matriky, jméno a příjmení, evidenci obyvatel, osobní doklady, pobyt cizinců a státní občanství.

Dalším důvodem pro výběr matrik jako tématu mé bakalářské práce bylo to, že se s touto problematikou setká každý z nás. Poprvé už při vydání rodného listu, poté při uzavírání manželství, a nakonec při vydání úmrtního listu. To jsou však jen ty nejzákladnější věci, které matrika řeší. Matriku bychom také museli navštívit, pokud bychom si chtěli nechat změnit jméno nebo při určení otcovství k dítěti.

Matriku lze chápat v dvojím pojetí, buď matrika jako matriční úřad (obecní úřad, úřad městské části nebo městského obvodu v územně členěných statutárních městech nebo újezdni úřad ve vojenských újezdech) nebo matrika jako matriční kniha (matrika narození, matrika manželství, matrika registrovaného partnerství a matrika úmrtí).

Ve své práci nejprve zmíním, jak to bylo s matriční praxí v historii, kdy matriky vznikly a jak se dělily. Dále vysvětlím, co je matriční úřad, jaká je jeho působnost nebo kdo se může stát matrikářem. V dalších kapitolách se budu zabývat jednotlivými matričními knihami, tedy matrikou narození, úmrtí, manželství a registrovaného partnerství. Budu se také věnovat matričním dokladům (rodnému listu, oddacímu listu, úmrtnímu listu a doslovnému výpisu z matriční knihy). V závěrečných kapitolách popíšu zvláštní matriku a správní poplatky v oblasti matrik. Na závěr provedu srovnání matrik v minulosti a v současnosti.

Nejzákladnější právní předpis pro problematiku matrik je zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, který nabyl účinnosti 1. 7. 2001 a bude to tedy jeden ze základních zdrojů pro tvorbu mé bakalářské práce.

Tato bakalářská práce vychází z právní úpravy platné k 1. 3. 2018.

1. Historie matrik

Pojem matrika pochází z latinského slova matrix, které se překládá do českého jazyka jako matka, matice nebo kmen.¹ Akademický slovník pak vysvětluje matriku jako knihu, do které se zapisují jména osob pro potřeby právní evidence narození, sňatků a úmrtí.²

1. 1. Vznik matrik

Matriky byly ve svých počátcích spojovány s římskokatolickou církví. Křestní matriky byly vedeny už od počátku křesťanství, kniha manželství pak vedena od dob Justiniana (r. 482 – 565). Pro vedení těchto matričních knih však neexistovala jednotná právní úprava.³ Jeden z prvních právních předpisů, který se zabýval také manželským právem, byl Zákon sudnyj ljudem, sestavený Konstantinem a Metodějem.

Ve středověku se rozlišovaly dva typy registrů. V prvním typu registru byla vedena předem vymezená část obyvatel, která sloužila k zajištění chodu některých institucí. Tento registr byl spojován především s evidencí šlechty, soupisy novoměšťanů, seznamy vojáků a od 14. století také se soupisy studentů. Druhý typ registru sledoval jednotlivé jevy a vyskytoval se v rámci administrativních celků, sem řadíme církevní matriky, které evidují jednotlivé matriční události, jako je narození, uzavření sňatku nebo úmrtí.⁴

Dalším důležitým dokumentem byla tzv. Břetislavova dekreta vyhlášená Břetislavem I. roku 1039, která upravovala manželský svazek. Dekreta můžeme považovat za základ pro uzavírání manželství, který se postupně měnil s tím, jak se měnila církev.⁵ Potřebu vedení evidence pokřtěných osob nebo osob, kterým byly uděleny další svátosti, doporučoval lateránský koncil roku 1137. Směrnice, která ukládala povinnosti zapisovat do matrik křty a uzavření manželství byla vydána na tridentském koncilu v roce 1545 – 1563.⁶ Jednalo se pouze o obecnou právní úpravu, podrobnosti byly upraveny synody.⁷ Závěry koncilu také umožnily reformu manželského práva, byla stanovena forma uzavírání manželství,

¹ QUITT, Zdeněk, KUCHARSKÝ, Pavel. Česko latinský slovník. Praha: Leda, 2003. s. 258

² PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří. Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2000. s. 484

³ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 11

⁴ HLAVÁČEK, Ivan, KAŠPAR, Jaroslav, NOVÝ, Rostislav. VADEMECUM pomocných věd historických. Jinočany: H+H, 2002. s. 249

⁵ MALÝ, Karel a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2003. s. 124

⁶ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 11

⁷ Synod je církevní sněm biskupů, na kterém se projednávají záležitosti týkající se církevní nauky a praxe.

která byla nutná, aby došlo k platnému sňatku. Soud proto často sňatky uzavírané tajně prohlašoval za neplatné a uznával až takové, které byly uzavírány veřejně.

Po tridentském koncilu se manželské právo zhruba 350 let prakticky nevyvíjelo; mělo to několik důvodů, jednak nejednotné náboženství a také volný pohyb obyvatel a zaručená svoboda vyznání. V jednotlivých správních jednotkách církví bylo vedení matrik nejednotné, protože ještě neexistoval žádný předpis, který by jasně stanovoval, jaké údaje mají být do matričních knih zapisovány.⁸

Římským rituálem v roce 1614 byla dána povinnost zapisovat do knih i úmrtí osob, rituál také stanovil vzory matričních zápisů. Římský rituál byl závazný pro celou církev, i přesto se však počet zaznamenávaných údajů příliš nedodržel.⁹ V zápisech křtů se uváděly pouze datum křtu, jméno dítěte, rodičů a kmotrů a jejich původ, podobně jednoduché byly i zápisy sňatků. Nejméně informací obsahovaly zápisy o úmrtí, protože nebylo potřebné úmrtní list nikde předkládat, nebyla jim přisuzována taková důležitost.¹⁰ Lze tedy říci, že záleželo na tom, s jakou odpovědností farář k zapisování do matrik přistupoval. Také se nezapisovala data narození a úmrtí, místo toho se zapisovala data křtu a pohřbu. Církevní akt se zapisoval z toho důvodu, že matriční agenda byla výhradně určená k církevním účelům a měla za úkol vykazovat duchovní činnost. Pro zápis matričních událostí se používala většinou jedna kniha, která byla rozdělena do třech částí, byla tedy označována jako matrika tripartitní.¹¹

Po zrovnoprávnění němčiny s češtinou v roce 1628 se němčina začala také více objevovat v matričních zápisech, záleželo, jaký jazyk se rozhodl použít ten, kdo událost zapisoval. Zápisy byly i nadále velmi stručné, matrika pokřtěných obsahovala pouze datum křtu, jméno dítěte, jména a bydliště rodičů a kmotrů. Někdy však nebyl uveden údaj o bydlišti rodičů a někdy byl v matrice uveden pouze otec. Matriky sňatků obsahovaly jména snoubenců, rodinný stav, jejich bydliště a jména otců, v některých případech povolání u ženicha a jméno zemřelého manžela nevěsty, dalším údajem byla jména a bydliště svědků.

⁸ MELICHAR, Rudolf. Matriky. In: MELICHAR, R. et. al. Sborník k základům genealogie. Praha: Klub pro českou heraldiku a genealogii při závodním klubu ROH Tesla Strašnice, 1988. s. 88

⁹ KNAPP, Karel. VAŇKOVÁ, Zdeňka. Komentář k zákonu o matrikách a k zákonu o užívání a změně jména a příjmení. Praha: Orbis, 1956. s. 5.

¹⁰ PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 117

¹¹ HRADECKÁ, Vladimíra. Matriky se vedou přes 500 let. Veřejná správa, 2000. roč. 11, č. 42. s. 22-23

Nejméně údajů stále obsahovaly matriky úmrtí, byly tam uvedeny pouze datum pohřbu, jméno a bydliště zemřelé osoby.¹²

K zpřesnění zápisů přispělo i zavedení povinné prohlídky zemřelého a vydávání ohledacího listu, ze kterého byla patrná příčina smrti, doba a místo úmrtí. V roce 1714 bylo tedy nařízeno zapisování příčiny a data úmrtí, nebyl už tedy uváděn datum pohřbu.¹³ Další změna proběhla v roce 1760, kdy byla pro zápis stanovena jednotná latinská forma. Sjednotit zápisy se podařilo však jen částečně, byly i nadále prováděny zápisy v češtině i v němčině.

Pojem „matrika” byl podle dochovaných údajů poprvé použit biskupem Augustinem Barbosou v první polovině 17. století. V právním předpisu je tento pojem poprvé použit ve dvorském dekretu z 22. 2. 1722. Od této doby je termín matrika běžně užíván.¹⁴

1. 2. Matriky za vlády Marie Terezie a Josefa II.

Za vlády Marie Terezie v období let 1740 – 1780 bylo provedeno několik reforem, do matriční agendy se zásahy státu promítly až v 70. letech 18. století, tedy na konci její vlády. Zásadní změny pak proběhly až za vlády Josefa II.

Reformu státní správy a tím tedy i reformu matrik zahájilo vydání Dvorských dekretů v roce 1770. Těchto dekretů bylo vydáno několik, měly sjednotit charakter matrik pro sledování přírůstků a úbytků obyvatel. Dekret vydaný 10. 3. 1770 nařizoval duchovním, aby posílali každých čtvrt roku krajským úřadům sumáře s informacemi o počtu křtů, sňatků a pohřbů. Dekretem z 20. 7. 1770 byl určen jazyk, kterým se do matričních knih zapisovalo, byla jím latina. Ten, kdo latinu neovládal, měl zakázáno do matričních knih zapisovat.¹⁵

Od roku 1777 dostává manželka jméno po manželovi a jejich děti pak po svém otci. Než začalo platit toto nařízení, tak se stávalo, že muž přebral příjmení po ženě,

¹² PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 79, 117

¹³ MAREČKOVÁ, Marie. Příručka praktické genealogie: jak sestavit rodokmen. Praha: Paseka, 2005. s. 10-11.

¹⁴ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 11

¹⁵ PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 75

když se přiženil na její grunt. Po roce 1777 už také nebylo možné, aby žena, která ovdověla, novým sňatkem získala nové příjmení jak pro sebe tak i pro svoje děti.¹⁶

S vládou Josefa II. je spojeno zavedení úředních sbírek zákonů, kde byla upravena činnost správních orgánů. Tyto sbírky zákonů vycházely od roku 1790 až do roku 1848, kdy je nahradil Říšský a Zemský zákoník. Platnost právních předpisů v problematice matričního práva a všech ostatních právních předpisů je i dnes spojena s uveřejněním ve Sbírce zákonů.¹⁷

Josef II. vydal několik patentů, které se dotýkaly matriční agendy. Přelomový byl patent z 1. 5. 1781, který byl považován za první zákonnou normu pro vedení matrik a katolické matriky jím byly prohlášeny za veřejné listiny. Dalším velice významným patentem byl patent z 20. 2. 1784 O vedení matrik narozených, oddaných a zemřelých farními úřady, který zavedl povinnost vést tři oddělené knihy, tedy knihu narození, oddání, úmrtí.¹⁸ Matriky podle obcí ve farnosti rozdělil dvorský dekret z 19. 7. 1784 O jednotném postupu při vedení matrik, každá obec tedy měla svoji vlastní matriční knihu. Tento patent také stanovoval nové tištěné formuláře, které s drobnými úpravami platily až do roku 1949.¹⁹

Byla vydána ještě dlouhá řada dekretů, které měly také zajistit jednotné vedení matrik, například v roce 1786 O vedení matrik humanitními ústavy, nemocnicemi, porodnicemi a nalezinci, nebo v roce 1788 O zápisu svědky křtu na místě křtu.²⁰ Dohled nad vedením matrik byl svěřen biskupům a krajským hejtmanům, kterým se také každoročně odesílaly výpisy z matrik, ty sloužily jako podklady pro sestavování zemského sumáře. S rostoucím významem matrik rostl i zájem o jejich ochranu. Každá fara musela mít ohnivzdornou schránku pro zabezpečení matrik před požárem.²¹

Do matrik pokřtěných měly být zaznamenány datum křtu, číslo domu, jméno dítěte, jeho pohlaví, manželský či nemanželský původ, jména a příjmení rodičů, jejich náboženská příslušnost, jména a povolání kmotrů. Matriky oddaných obsahovaly: datum sňatku, číslo

¹⁶ PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 88

¹⁷ MALÝ, Karel, SIVÁK, Florian. Dějiny státu a práva V České a Slovenské republice. Jinočany: H+H, 1993. s. 326, 426

¹⁸ MAREČKOVÁ, Marie. Příručka praktické genealogie: jak sestavit rodokmen. Praha: Paseka, 2005. s. 10, 11

¹⁹ PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 77

²⁰ KNAPP, Karel, VAŇKOVÁ, Zdeňka. Komentář k zákonu o matrikách a k zákonu o užívání a změně jména a příjmení. Praha: Orbis, 1956. s. 29

²¹ PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 45

domu, jméno, příjmení, věk a náboženství snoubenců, jméno oddávajícího, jména a stav svědků. Zápis úmrtí zaznamenával: datum úmrtí, datum a místo pohřbu, číslo domu, jméno a příjmení zemřelého, náboženskou příslušnost, pohlaví, věk a příčinu úmrtí. Mělo být také uváděno jméno zaopatřujícího a pohřbívajícího kněze.²²

Josef II. svým matričním patentem zavedl základní rámec pro vedení matrik, který se až do roku 1949 téměř nezměnil, byla vydána řada dalších dekretů, které však pouze doplňovaly stávající nařízení. Na přelomu 18. a 19. století vznikají další druhy matrik a to matriky židovské, vojenské a matriky civilní.

Povinnost vést první řádné židovské matriky ukládal matriční patent z roku 1784, do té doby byly pro židy vyhrazené poslední stránky v matriční knize. V roce 1797 byl stanoven dohled nad zápisy do židovských matrik, který měl zajistit nápravu a dokonalejší evidování záznamů. Znamenalo to fakticky vykonávaný dohled nad tzv. zvláštními přísežným i matrikáři, tito matrikáři byli především židovští učitelé a dohled nad nimi vykonávali katoličtí faráři. Tento dozor byl zrušen až roku 1868 zákonem o průkazní moci rodných, oddacích a úmrtních matrik židů. Poté se židovské matriky staly také veřejnými listinami.²³

Vojenské matriky byly specifickou skupinou matrik. Od roku 1768 až do roku 1932 bylo jejich vedení svěřené vojenským duchovním, neboli polním feldkurátům, ti do nich zapisovali podle příslušnosti k jednotlivým plukům. Byly také zřizovány matriky při vojenských nemocnicích a invalidovnách a po roce 1850 také matriky u útvarů dělostřeleckých, vozatajských a ženijních. Nařízení z roku 1754 sjednotilo postup a stanovilo příslušnost k zápisu, krátkodobě přítomní vojáci spadali tedy do pravomoci polního kurátora a stálé posádky pod civilního faráře. Do vojenských matrik se také zapisovali příslušníci četnictva. Vojenské matriky zanikly roku 1948.²⁴

Vznik civilních matrik byl spojen s povolením uzavíráním občanského sňatku. Od roku 1870 magistráty a okresní hejtmanství vedly všechny tři civilní matriky, narození, sňatků a úmrtí. Od roku 1925 byly civilní matriky určeny též k zapisování nepokřtěných dětí.²⁵

²² PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 79, 105, 118

²³ KNAPP, Karel, VAŇKOVÁ, Zdeňka. Komentář k zákonu o matrikách a k zákonu o užívání a změně jména a příjmení. Praha: Orbis, 1956. s. 31

²⁴ PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 44

²⁵ HRADECKÁ, Vladimíra. Matriky se vedou přes 500 let. Veřejná správa. 2000. roč. 11, č. 42, s. 22-23

1. 3. Období po vydání zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách

Po smrti Josefa II. se předpisy týkající se matrik pouze doplňovaly nebo upřesňovaly. Stejně tak k žádným zásadním změnám nedošlo ani během 19. století. Roku 1840 byl vydán nový formulář, který tyto malé změny zahrnoval. Matriční zápisy byly postupem času zpřesňovány a více se také dbalo na pečlivost při zapisování, aby údaje byly čitelné.²⁶

V první polovině 20. století do vedení matrik zasáhla pouze 2. světová válka, při které došlo ke ztrátě některých matrik. Po vzniku Československa, kdy na území Čech platilo rakouské právo, na území Slovenska uherské právo a v oblasti Hlučínska právo německé, vykonávaly matriční činnost odlišné orgány, to vedlo k velké nepřehlednosti a nejednotnosti.²⁷

Významným rokem v oblasti matrik byl rok 1950, kdy začal platit zákon č. 268/ Sb., o matrikách, spolu ještě se zákonem o zatímních změnách v některých občanských věcech právních a zákonem o právu rodinném. Na zákon o matrikách pak navazoval zákon č. 55/1950 Sb., o užívání a změně jména a příjmení. Vyhláškou Ministerstva vnitra Československé republiky z roku 1949 byly vedením matrik pověřeny národní výbory.²⁸

Matriční knihy, které byly uzavřené do roku 1870 se nazývaly neživé matriky, a byly v roce 1952 uloženy do krajských archivů z důvodu jejich nepotřebnosti. Dnes tyto matriky najdeme ve státních archivech, kde jsou zpřístupněny široké veřejnosti.²⁹

Následujících padesát let po vydání matričního zákona z roku 1949 nedošlo k žádným větším změnám. Ani zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, který je platný i v současné době, nepřinesl velké změny. Bylo pouze změněno, jaké údaje se budou zapisovat, v zápisech sňatků už se neuvádělo bydliště snoubenců a u zápisu úmrtí se neuváděly příčiny smrti a místo pohřbu. Nový zákon také stanovil, jak dlouho knihy zůstávají u matričních úřadů, kniha narození 100 let a kniha manželství s knihou úmrtí 75 let, poté se knihy předávají do archivu.³⁰

²⁶ PETERKA, Josef, Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006. s. 72

²⁷ KNAPP, Karel, VAŇKOVÁ, Zdeňka, Komentář k zákonu o matrikách a k zákonu o užívání a změně jména a příjmení. Praha: Orbis, 1956. s. 13

²⁸ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 12

²⁹ HRADECKÁ, Vladimíra. Matriky se vedou přes 500 let. Veřejná správa, 2000. roč. 11, č. 42, s. 22- 23

³⁰ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve vyhlášeném znění 7. 9. 2000

2. Matriční úřad

Matriční úřady jsou obecní úřady, v hlavním městě Praze úřady městských částí, v územně členěných statutárních městech úřady městských obvodů nebo úřady městských částí a pro území vojenských újezdů újezdní úřady, které určí a jejich správní obvody vymezí Ministerstvo vnitra prováděcím právním předpisem.³¹

Další úřady, které vykonávají působnost na úseku matrik, jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, v Praze, Brně, Ostravě a Plzni jsou to magistráty a ministerstvo.³² Konkrétní matriční úřady pak stanoví příloha č. 1 prováděcí vyhlášky.

„Matriční úřad není úřadem ve smyslu správního úřadu. Jde pouze o stanovení, že konkrétní obecní úřad je pověřen vedením matrik (například Obecní úřad obce Černá Hora je současně i „matričním úřadem“). Znamená to, že v rámci obecního úřadu je alespoň jeden úředník matrikářem s tím, že v případě malých matričních úřadů může být i na 0,5 úvazku, u matričních úřadů, kde je velké množství matričních zápisů může být vytvořeno i „matriční oddělení“.“³³

Matriční úřady mají za úkol vést matriční knihy a sbírky listin pro obec, ve které mají sídlo a také pro obec, která patří do jejich správního obvodu vymezeného prováděcím předpisem, dále pro území vojenského újezdu.³⁴ Mezi další úkoly matričních úřadů patří například vydávání matričních dokladů a doslovných výpisů z matričních knih, rozhoduje o změně jména nebo příjmení, rozhoduje o povolení uzavřít manželství mimo určené místo nebo mimo stanovenou dobu, dále také zabezpečuje ochranu matričních knih a sbírek listin. Matriční úřady také plní mnoho dalších povinností, které jim plynou z ostatních právních předpisů. Jedná se například o přijímání souhlasného prohlášení rodičů a určení otcovství dané občanským zákoníkem, ověřování shody kopie nebo opisu s originálem, nebo pravost podpisu na dokumentech dané zákonem o ověřování, vydávání potvrzení o občanských průkazech dané zákonem o občanských průkazech a další.³⁵

³¹ § 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

³² § 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

³³ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 34

³⁴ § 3 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 37-38

Svazky matričních knih jsou vedeny pro každou obec zvlášť. K zápisu je příslušná ta obec, v jejímž správním obvodu došlo k matriční události. Pokud nelze zjistit, kde se daná osoba narodila nebo zemřela, zapisuje se do matriky obec, v jejímž správním obvodu byla narozená nebo zemřelá osoba nalezena. Pokud je osoba prohlášena soudem za mrtvou, je příslušný k zápisu Úřad městské části Praha 1.³⁶

Matričními úřady jsou také újezdni úřady, které mají stejný rozsah pravomocí jako matriční úřady působící v rámci obecního úřadu. V současné době máme v České republice pět takovýchto úřadů:

- Boletice v okrese Český Krumlov,
- Brdy v okrese Příbram,
- Březina v okrese Vyškov,
- Hradiště v okrese Karlovy Vary,
- Libava v okrese Olomouc.³⁷

2. 1. Úřad s rozšířenou působností

Úřad s rozšířenou působností zajišťuje na úseku matrik především kontrolní činnost. Kontrolu všech matričních úřadů, které spadají do jeho správního obvodu, musí úřad provést alespoň jednou ročně. Dalším úkolem úřadu s rozšířenou působností je ověřování rodných, oddacích a úmrtních listů a dokladů o partnerství, vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství, vysvědčení o právní způsobilosti ke vstupu do partnerství a potvrzení o údajích zapsaných v matriční knize a potvrzení o údajích uváděných ve sbírce listin a v druhopisu matriční knihy vedené do 31. prosince 1958.³⁸

Původně kontrolní činnost vykonávaly okresní úřady, po jejich zrušení k 1. 1. 2003 převzaly jejich kontrolní úlohu úřady s rozšířenou působností a krajské úřady. Kontrola by měla být především zaměřena na porovnání zápisů ve svazcích matričních knih s údaji uvedenými v listinách ve sbírce listin. Pokud by byl mezi těmito údaji zjištěn rozdíl, musí to být zaznamenáno do protokolu o kontrole a musí být provedena oprava. Další úkol kontroly je prověření, zda matriční knihy a sbírky listin jsou dostatečně zabezpečeny proti odcizení, poškození nebo aby do nich nemohly nahlížet neoprávněné osoby. Součástí

³⁶ MOTEJL, Otakar a VALÁŠEK, Miloš. Matriční úřady – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008. s. 12

³⁷ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 39

³⁸ § 4 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

kontroly je také kontrola dodržování lhůt, například lhůty pro provedení zápisu matriční události nebo pro zápis změny jména a příjmení, a úplnost dokumentace potřebné pro výkon státní správy na úseku matrik.³⁹

Obecní úřad obce s rozšířenou působností má kromě povinnosti vést sbírku listin, kterou mu předávají matriční úřady z jeho správního obvodu, také povinnost provádět její aktualizaci. Což chápeme jako doplňování dokladů, ze kterých byl proveden dodatečný záznam nebo oprava již zapsaného údaje, či dodatečný zápis.⁴⁰

2. 2. Krajský úřad

Krajský úřad má na úseku matrik stejně jako úřad s rozšířenou působností především kontrolní činnost. Kontrolu provádí u úřadů s rozšířenou působností, která leží v jeho správním obvodu, nejméně jednou ročně. Dalším úkolem krajského úřadu je ověřování matričních dokladů, vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství a ke vstupu do partnerství nebo potvrzování údajů zapsaných v matričních knihách a potvrzování údajů ve sbírce listin.⁴¹

Kontrolní činnost prováděná krajskými úřady je zaměřena především na prověření, jestli úřad s rozšířenou působností provedl kontroly u všech matričních úřadů, u kterých měl, posouzení, jak byla daná kontrola provedena a prověření metodické činnosti úřadů s rozšířenou působností vůči matričním úřadům.⁴²

Mezi povinnosti krajského úřadu patří také vést a novelizovat sbírku listin a vést a novelizovat druhopisy matričních knih, které jsou vedené do 31. 12. 1958, nepatří tam tedy knihy registrovaného partnerství, protože ty se začaly vést až od roku 2006.⁴³

Krajský úřad také provádí odborné zkoušky způsobilosti pro matrikáře. Před účinností novely zákona o matrikách, která toto stanovovala, mohly provádět zkoušky způsobilosti pověření obecní úřady.

³⁹ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 44

⁴⁰ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 44

⁴¹ § 4a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁴² HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 46

⁴³ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 47

2. 3. Ministerstvo vnitra

Hlavním úkolem Ministerstva vnitra jako ústředního správního úřadu pro vnitřní záležitosti státu, tedy i pro oblast matrik, je kontrola výkonu přenesené působnosti na úseku matrik, užívání a změny jména a příjmení u matričních úřadů, úřadů s rozšířenou působností a také u krajských úřadů.⁴⁴

Ministerstvu není uložena povinnost provést kontrolu u všech matričních úřadů, úřadů s rozšířenou působností nebo krajských úřadů alespoň jedenkrát ročně, jako je tomu u úřadů s rozšířenou působností a krajských úřadů. Bylo by to totiž nereálné vzhledem k velkému počtu těchto úřadů.⁴⁵

Pokud ministerstva kontrolují činnost matričních úřadů, je kontrola zaměřena především na činnost na úseku vedení matrik (např. vedení matričních knih a sbírky listin, vydávání matričních dokladů, dodržování spisové služby nebo vydávání osvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství církevní formou), na činnost na úseku jména a příjmení (např. rozhodnutí a povolení změny jména a příjmení, prohlášení o užívání dvou jmen nebo souhlasné prohlášení rodičů o určení jména a příjmení dítěte) a na činnosti související (např. vybírání správních poplatků nebo plnění oznamovací povinnosti). Pokud ministerstva kontrolují činnost úřadů s rozšířenou působností nebo krajských úřadů, je kontrola zaměřena na rozsah a kvalitu jejich kontrolní činnosti, kterou vykonávají nad matričními úřady, na výkon spisové služby, na rozsah a způsob metodické pomoci poskytované matričním úřadům a další.⁴⁶

⁴⁴ § 4b zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 49

⁴⁶ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 48-49

3. Matrikář

Matrikář má na starost specifickou agendu, která zasahuje do práv a povinností občana a je důležitá i z hlediska mezinárodního práva. Doklady a potvrzení, který matrikář vydává, často slouží k uplatňování různých právních nároků občana vůči státu. Jsou tedy zákonem stanoveny základní podmínky pro výkon této státní správy na úseku matrik.

Matrikářem se může stát občan České republiky, který je zároveň zaměstnancem obce, v hlavním městě Praze je to zaměstnanec městské části, která má působnost matričního úřadu. Z čehož tedy vyplývá, že se matrikářem nemůže stát cizinec ani bezdomovec, tedy člověk, který nemá státní občanství žádného státu. Dále musí prokázat své znalosti zkouškou, kterou skládá u úřadu obce s rozšířenou působností nebo krajského úřadu, popřípadě zkouškou zvláštní odborné způsobilosti na úseku matrik a státního občanství podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků.⁴⁷

Zákon o matrikách nestanoví věk, kterého musí občan dosáhnout, aby mohl vykonávat činnost matrikáře. Předpokládá se, že daná osoba bude zletilá a svéprávná. Před účinností zákona č. 165/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení však § 9 obsahoval i podmínku dovršení 18 let a podmínku, že občan nebyl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin.⁴⁸

Zkouška ověřuje znalosti rozdělené na několik úseků, a to úsek právních předpisů týkající se oblasti matrik, jména a příjmení, úsek státního občanství, ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a ověřování pravosti podpisu a znalost dalších právních předpisů, vztahujících se k činnosti matrikáře. Dále je u matrikáře také ověřována dovednost v užívání výpočetní techniky.⁴⁹ Pokud uchazeč tuto zkoušku nesplní na první pokus, může ji ještě dvakrát opakovat. Opakovat zkoušku je možné nejdříve za 60 dnů a nejpozději do 90 dní ode dne, kdy uchazeč skládal zkoušku, kterou se mu nepodařilo úspěšně složit.⁵⁰

Matrikář společně s tajemníkem matričního úřadu mají při výkonu činnosti na úseku matrik postavení úřední osoby.⁵¹

⁴⁷ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 93

⁴⁸ § 9 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, platný do 15. 4. 2004

⁴⁹ MOTEJL, Otakar a VALÁŠEK, Miloš. Matriční úřady – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008. s. 11

⁵⁰ § 9 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ § 9 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

V každém matričním úřadě musí být alespoň dva matrikáři, ve velkých úřadech může počet matrikářů dosáhnout až deseti. Více matrikářů na daném úřadě musí být z důvodu zastupování při nemoci či dovolené.

Svazky matričních knih, ke kterým má matrikář přístup, obsahují osobní údaje konkrétních fyzických osob, je tedy potřeba těmto údajům zajistit právní ochranu, a to tak, že matrikáři a ostatní osoby vymezené zákonem jsou vázáni mlčenlivostí. Povinnost mlčenlivosti je nutné dodržet i po ukončení činnosti v rámci matričního úřadu.⁵²

⁵² HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 98

4. Matrika narození

Do knihy narození matrikář příslušného matričního úřadu zapisuje:

- jméno, případně jména a příjmení narozeného dítěte,
- den, měsíc a rok jeho narození,
- rodné číslo, místo narození a pohlaví dítěte,
- jméno, případně jména, příjmení, případně rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu obou rodičů (tyto údaje se neuvádějí v případě, že matka dítěte požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem),
- datum zápisu a podpis matrikáře, který událost zapisoval.⁵³

V některých případech se jméno dítěte do matriční knihy nezapíše. Je to v případě, že se rodiče nedohodnou na jménu dítěte nebo mu jméno neurčí do jednoho měsíce od jeho narození nebo pokud mu určí jméno, které nelze do matriky zapsat a posledním případem je případ, kdy rodiče nejsou známi.⁵⁴ Na příjmení dítěte se pak rodiče musejí dohodnout a předložit matričnímu úřadu souhlasné prohlášení o jménu dítěte. Jestliže nelze dohody rodičů o příjmení dítěte dosáhnout, matrikář příjmení do knihy narození nezapíše a učiní o tom oznámení soudu.⁵⁵

Den, měsíc a rok narození se zapisuje arabskými číslicemi podle gregoriánského kalendáře. Pro den se použije číslice 01 – 31, pro měsíc číslice 01 – 12 a pro rok pořadové číslo. Vždy musí být uveden přesný datum narození, například 01. 02. 2018.⁵⁶ Pohlaví dítěte se označuje písmenem „M“, jestliže se jedná o dítě mužského pohlaví nebo písmenem „F“, jestliže se jedná o dítě ženského pohlaví.⁵⁷

K zápisu do knihy narození je příslušný matriční úřad, v jehož obvodu se dítě narodilo, pokud nelze místo narození zjistit, provede zápis matriční úřad obvodu, ve kterém bylo dítě nalezeno.

Mohou nastat případy, kdy se dítě narodí v dopravním prostředku. Místem narození je pak adresa, kde bylo dítě z dopravního prostředku vyloženo. V případě narození dítěte

⁵³ § 14 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁴ § 18 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ § 19 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ § 8 prováděcí vyhlášky zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 116

v dopravním prostředku na cestě do porodnice je tak místem narození adresa porodnice a v případě, že je dítě vyloženo z dopravního prostředku jinde než v porodnici (například na nádraží z vlaku nebo na letišti z letadla), je místem narození adresa daného nádraží či letiště.⁵⁸

Zápis do knihy narození se provádí na základě písemného ohlášení narození dítěte, ať už se jedná o dítě narozené živé či mrtvé. Ohlásit narození dítěte mají povinnost poskytovatelé zdravotnických služeb i porodní asistentky, které jsou registrovaným zdravotnickým zařízením a to do 3 pracovních dnů od narození dítěte. Pokud se dítě narodí mimo zdravotnické zařízení, je základem pro provedení zápisu do matriky ústní oznámení. Oznámení je povinen učinit jeden z rodičů, zákonný zástupce nebo opatrovník a to nejpozději do 3 pracovních dnů od narození dítěte. Pokud oznámení neprovede rodič, zástupce, opatrovník ani zdravotnické zařízení, je povinna toto oznámení učinit osoba, která se o narození dítěte dozvěděla. Při ústním oznámení o narození dítěte sepíše matrikář s oznamovatelem zápis, kde je uvedeno místo a čas provedení zápisu, údaje, které umožňují identifikovat oznamující osobu (jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu), sepsání podstaty prohlášení, označení úřadu, před kterým bylo oznámení učiněno, jméno, příjmení a funkce osoby, před kterou prohlášení proběhlo, na závěr podpis oznamovatele a matrikáře.⁵⁹ Po provedení zápisu do knihy narození je rodičům dítěte vydán rodný list.

V případě, že se jedná o mrtvě narozené dítě, zapíše ho matrikář pouze do knihy narození. V oddíle „Záznamy a opravy před podpisem” je poté vyznačeno, že se jedná o mrtvě narozené dítě.⁶⁰ Při zápisu narození nalezeného dítěte, u kterého nebyla zjištěna jeho totožnost, se nejprve provede ověření, zda už zápis do matriční knihy nebyl proveden. Poté je v oddíle „Záznamy a opravy před podpisem” uveden čas, místo a okolnosti, za kterých bylo dítě nalezeno a popis jeho zvláštních tělesných znaků a oděvu, uveden je také jeho pravděpodobný věk.⁶¹

⁵⁸ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 116

⁵⁹ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 114, 180

⁶⁰ § 19 prováděcí vyhlášky zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ § 20 prováděcí vyhlášky zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

Knihy narození zůstávají uloženy u matričního úřadu 100 let, poté jsou předány k archivaci příslušnému státnímu archivu, stejně jako druhopisy matričních knih a sbírky listin.⁶²

4. 1. Jméno a příjmení

Jméno a příjmení patří spolu s rodným číslem mezi základní identifikační znaky osoby. Fyzická osoba má povinnost své jméno a příjmení, které má uvedené v matričním dokladu, užívat ve všech úředních stycích.⁶³

Fyzická osoba při narození získává jméno a příjmení souhlasným prohlášením obou rodičů. V případě, že se rodiče na jméně neshodnou a nepodepíší oba prohlášení o jménu dítěte ani po vyzvání, oznámí matrika tuto skutečnost soudu, který dítěti jméno určí. Do doby rozhodnutí soudu bude položka pro jméno dítěte vyplněna jako „NEZJIŠTĚNO“.

Prohlášení o zvolení jména, popřípadě jmen musí obsahovat:

- jméno, příjmení, datum narození a rodní číslo osoby, o jejíž jméno se jedná,
- místo jejího narození,
- jméno, příjmení a datum narození osoby, která činí prohlášení za nezletilé dítě,
- jméno, případně jména, která si zvolí,
- ověření podpis prohlašovatelů (ověření není potřeba, pokud je prohlášení činěno osobně).⁶⁴

Do matriky je možné zapsat jakékoliv existující jméno, pokud je ve správné pravopisné podobě. Z toho vyplývá, že jméno nesmí být zkomolené, zdrobnělé nebo domácké. Ženě nelze zapsat mužské jméno a naopak. Další překážkou pro zapsání jména do matriky je zjištění, že stejné jméno užívá žijící sourozenec.⁶⁵

Fyzická osoba může před matričním úřadem prohlásit, že ke svému jménu zapsanému v matriční knize, bude používat ještě jméno druhé. Tyto dvě jméno však nesmí být stejná. Prohlášení se činí před matričním úřadem příslušným podle místa trvalého pobytu osoby,

⁶² § 23 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁶³ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 237, 247

⁶⁴ § 67 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ § 62 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

o jejíž jméno se jedná nebo před matričním úřadem, který vede knihu narození, kde je osoba zapsána. Toto prohlášení je možné učinit pouze jednou a není možné ho vzít zpět.⁶⁶

Občan, který si chce cizojazyčné jméno změnit na jeho českou podobu (například změna jména „Peter“ na „Petr“), oznámí tuto skutečnost matričnímu úřadu, v jehož knize narození je jméno zapsáno, pokud to není v rozporu se zákonem o matrikách, jménu a příjmení. Po obdržení oznámení matriční úřad posoudí, zda jméno, které chce osoba užívat, lze do matriky zapsat. V případě pochybnosti, zda jde o českou podobu jména, je oznamovatel povinen předložit znalecký posudek. Toto oznámení lze učinit také pouze jednou a není možné jej vzít zpět.⁶⁷

Stejně jako jméno i příjmení se musí tvořit podle pravidel české mluvnice. Zákon o matrikách také výslovně stanoví pojem rodného příjmení jako příjmení, které je uvedené v knize narození při narození dítěte, určení otcovství nebo osvojení.⁶⁸

Žena může požádat, aby bylo její příjmení v matrice zapsáno v mužském tvaru. O podání žádosti je nutné sepsat protokol, který je poté součástí sbírky listin. Pokud je žádosti vyhověno, zaznamená se dané příjmení v mužském tvaru do svazku matriční knihy do oddílu „Záznamy a opravy před podpisem“. Ženám, které jsou buď cizinkami, nebo občankami České republiky, které mají či budou mít trvalý pobyt v cizině nebo jejichž manželé jsou cizinci anebo občankami, které se hlásí k jiné než české národnosti, a chtějí mít po uzavření manželství příjmení v mužském tvaru, bude vždy vyhověno. To samé platí pro zápis narození dítěte, jestliže je dítě cizincem nebo občanem, který má či bude mít trvalý pobyt v cizině, jehož jeden z rodičů je cizinec nebo občanem, který je jiné národnosti než české.⁶⁹

V případech zápisu cizinky do knihy úmrtí, je zapsáno ženské jméno v mužském tvaru pouze v případě, že cizinka má jméno v mužském tvaru uvedené v matričním dokladu nebo jiné veřejné listině.⁷⁰

Občan je oprávněn používat více příjmení jen pokud:

- je nabyt podle dříve platných předpisů a je oprávněn tato příjmení užívat,

⁶⁶ § 62 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁷ § 63 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁸ § 68 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁹ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 251

⁷⁰ § 69 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

- prohlásil snoubenec při uzavírání manželství, že příjmení druhého snoubence, který užívá více příjmení, bude jejich příjmením společným, nebo pokud prohlásí, že spolu se společným příjmením bude užívat i příjmení předchozí,
- jde o příjmení dítěte po jejich rodičích, kteří užívají více příjmení
- je nabyt v souvislosti s osvojením (osvojenec ke svému příjmení připojí jméno osvojitele).⁷¹

Jméno a příjmení so může fyzická osoba změnit na základě žádosti podané k příslušnému matričnímu úřadu. Žádosti by mělo být vyhověno zejména v případech, kdy se jedná o příjmení hanlivé nebo směšné. Je potřebné zjistit, jaké má žadatel ke změně příjmení důvody, proč jde z jeho pohledu o příjmení směšné či hanlivé. Žádosti o změnu jména nelze vyhovět v situacích, kdy se jedná o změnu na ženské jméno u osoby mužského pohlaví a naopak nebo na jméno zdrobnělé, domácké či zkomolené, nebo na stejné jméno jako má žijící sourozenec.⁷²

V manželství může být změněno příjmení, pouze pokud s tím souhlasí oba manželé. Jestliže je změna společného příjmení manželů povolena jednomu z manželů, změna se vztahuje i na příjmení druhého manžela a příjmení jejich nezletilých dětí. V případě že jeden z manželů používá dvě příjmení, je možná změna pouze toho příjmení, které mají oba manželé společné. Také může nastat situace kdy rodiče nezletilého dítěte, kteří jsou manželé, mají rozdílná příjmení. Pokud se rozhodne změnit si příjmení rodič, po kterém má dítě příjmení, týká se změna i dítěte.⁷³

Zda bude žádost o změně jména nebo příjmení povolena či zamítnuta rozhoduje matriční úřad, v jehož správním obvodu má žadatel trvalý pobyt, u nezletilých dětí rozhoduje matriční úřad v místě trvalého pobytu dítěte.⁷⁴

⁷¹ § 70 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁷² HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 271

⁷³ § 73 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁴ § 74 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

5. Matrika úmrtí

Do knihy úmrtí matrikář příslušného matričního úřadu zapisuje:

- den, měsíc, rok a místo úmrtí fyzické osoby,
- jméno, případně jména příjmení, případně rodné příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodné číslo, osobní stav, pohlaví, státní občanství, a místo trvalého pobytu zemřelé osoby,
- jméno, případně jména, příjmení, případně rodné příjmení a rodné číslo žijícího manžela nebo partnera
- datum a podpis matrikáře, který matriční událost zapisoval.⁷⁵

Den, měsíc a rok úmrtí se zapisuje arabskými číslicemi podle gregoriánského kalendáře, stejně jako ve všech matričních knihách. Vždy musí být uveden přesný datum úmrtí.

K zápisu do knihy úmrtí je příslušný matriční úřad, v jehož obvodu osoba zemřela, pokud nelze místo úmrtí zjistit, provede zápis matriční úřad obvodu, ve kterém byla osoba nalezena.

Zápis osoby do knihy úmrtí může matrikář provést na základě listu o prohlídce zemřelého, nebo na základě pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou. V případě zápisu na základě rozsudku mohou nastat dvě situace. V první situaci, kdy je nalezen zemřelý a lékařem je vystaven List o prohlídce zemřelého, kde je nejčastěji datum úmrtí stanoveno rozpětím, se ve svazku matriční knihy v oddíle „Záznamy a opravy před podpisem“ uvede čas, místo a okolnosti, za kterých byla mrtvá osoba nalezena a další zákonem stanovené údaje. O datu úmrtí, které se zapíše do knihy úmrtí, pak rozhodne soud na základě oznámení matričního úřadu. V druhé situaci je osoba prohlášena za mrtvou rozsudkem. V rozsudku je uveden den smrti a ten se uvádí jako den úmrtí do matriční knihy.⁷⁶

Poskytovatel zdravotních služeb⁷⁷ má zákonem stanovenou povinnost oznámit úmrtí příslušnému matričnímu úřadu do 3 pracovních dnů od prohlídky těla zemřelého nebo od provedení pitvy. Tato krátká lhůta je stanovena z toho důvodu, že údaje v matričních

⁷⁵ § 21 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 147

⁷⁷ Fyzická nebo právnická osoba, která je oprávněná poskytovat zdravotní služby podle zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

knihách by měly být co nejvíce aktuální, protože slouží jako základní zdroj údajů uváděných v Informačním systému evidence obyvatel nebo v základním registru fyzických osob.⁷⁸

U zemřelé osoby, u které nelze zjistit její totožnost, jsou v oddíle „Záznamy a opravy před podpisem” uvedeny i čas, místo a okolnosti, za kterých byla osoba nalezena, popis oděvu a předmětů, které měla osoba u sebe, a mohly by vést ke zjištění totožnosti, případně mohou být popsány zvláštní tělesné znaky nebo uveden pravděpodobný věk.⁷⁹ Není-li možné po dalším šetření matričního úřadu zjistit místo a datum úmrtí fyzické osoby, uvede se v zápisu jako místo úmrtí místo, kde bylo tělo nalezeno a datum úmrtí určí soud. V potřebných šetřeních při zjišťování potřebných údajů může matriční úřad použít jakýkoliv postup nebo informace, na základě kterých lze ověřit potřebné údaje a jsou získány v souladu s platnými právními předpisy.⁸⁰

Pokud je nalezen mrtvý novorozenec, u kterého je známá jeho totožnost, musí matriční úřad provést šetření, jestli tento novorozenec nebyl zapsán v matrice narození jako živě narozené dítě. Pokud v knize narození zapsáno nebylo, zajistí matriční úřad provedení zápisu.⁸¹

Po provedení zápisu úmrtí je vystaven úmrtní list. Úmrtní list je vydán pouze fyzické osobě, která na jeho vydání má prokazatelný právní zájem (například otázka dědictví) nebo osobě, která žila se zemřelým v době jeho smrti ve společné domácnosti (například tím, že má trvalý pobyt na stejné adrese jako zemřelý) anebo osobě, která zemřelému vypravuje jeho pohřeb.⁸²

Knihy úmrtí zůstávají uloženy u matričního úřadu 75 let, poté jsou předány k archivaci příslušnému státnímu archivu, stejně jako druhopisy matričních knih a sbírky listin.⁸³ Po 30 letech od provedení dotčeného zápisu je možné z knihy úmrtí činit výpisy za přítomnosti matrikáře nebo do knihy nahlížet. Stejná lhůta platí i pro nahlížení a provádění výpisů ze sbírky listin a druhopisů matričních knih.⁸⁴

⁷⁸ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 147

⁷⁹ § 23 prováděcí vyhlášky zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁰ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 149

⁸¹ § 23 prováděcí vyhlášky zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁸² HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 163

⁸³ § 23 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁴ § 25b zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

6. Matrika manželství

Do knihy manželství matrikář příslušného matričního úřadu zapisuje:

- jména, příjmení, případně rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodná čísla (pokud rodná čísla snoubenci mají), osobní stav a státní občanství manželů,
- den, měsíc, rok a místo uzavření manželství,
- jména a příjmení, případně rodná příjmení, datum a místo narození rodičů obou manželů,
- dohoda manželů o příjmení a dohoda o příjmení jejich dětí v mužské i ženském tvaru,
- jména, příjmení a rodná čísla svědků, pokud by se jednalo o cizince, který nemá rodné číslo, uvedlo by se jeho datum a místo narození,
- datum a podpis matrikáře, který událost zapisoval.⁸⁵

Příjmení je jeden ze základních identifikačních znaků osoby, je proto důležité aby se snoubenci dohodli, jaké příjmení budou po uzavření sňatku používat. Mají několik možností, buď se dohodnou, že budou používat společné příjmení, nebo se dohodnou na společném příjmení s tím, že jeden ze snoubenců bude užívat na druhém místě příjmení, které měl před uzavřením manželství. Snoubenci se také mohou dohodnout na tom, že si každý ponechá své příjmení, které měl před uzavřením manželství, poté musí být sjednána i dohoda o příjmení dětí.⁸⁶

Pokud k dohodě o společném příjmení nedojde, jsou v matriční knize uváděna příjmení, která snoubenci užívali před uzavřením manželství. Dohoda nemůže být nahrazena rozhodnutím správního orgánu nebo soudu.⁸⁷

Zápis do knihy manželství se provádí na základě protokolu o uzavření manželství, údaje v něm uvedené matrikář ověří u dokladů potřebných k uzavření manželství. Mezi tyto potřebné doklady patří rodný list, doklad o státním občanství, výpis z evidence obyvatel

⁸⁵ § 20 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁶ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 142

⁸⁷ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 142

o místě trvalého pobytu a o osobním stavu, případně pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství nebo úmrtní list manžela.⁸⁸

Po provedení zápisu do matriční knihy je vydán matričním úřadem, v jehož správním obvodu došlo k uzavření manželství, oddací list. Úřad zašle prvopis dokladu oprávněné osobě do vlastních rukou nebo jej vydá na základě předložení platného průkazu totožnosti.⁸⁹

Knihy narození, jejich druhopisy a sbírky listin zůstávají uloženy u matričního úřadu 75 let, poté jsou předány k archivaci příslušnému státnímu archivu. Po 30 letech od provedení dotčeného zápisu je možné z knihy manželství činit výpisy za přítomnosti matrikáře nebo do knihy nahlížet.⁹⁰

6. 1. Formy uzavření manželství

Manželství se uzavírá svobodným souhlasným projevem vůle muže a ženy, že spolu vstupují do manželství.⁹¹ Na otázku oddávajícího, zda muž/žena vstupuje do manželství s přítomnou ženou/mužem musí tedy zaznít kladná odpověď.

V České republice je možné uzavřít sňatek dvěma způsoby. Jedním z nich je způsob projevení vůle vstoupit do manželství před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, či primátorem, náměstkem primátora, nebo pověřeným členem zastupitelstva statutárního města a hlavního města Prahy.⁹² Dalším způsobem, jak vstoupit do manželství, je projevení vůle, že spolu snoubenci vstupují do manželství, před orgánem církve nebo náboženské společnosti.⁹³

Občanský sňatek

Občanský sňatek, někdy nazýván také jako sňatek civilní je nejčastější forma uzavírání manželství. Snoubenci před uzavřením manželství musí vyplnit Dotazník k uzavření

⁸⁸ § 20 a 33 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁹ Ministerstvo vnitra České Republiky. Vydávání matričních dokladů - rodný, oddací a úmrtní list, doklad o partnerství. 2018. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vydavani-matricnich-dokladu-rodny-oddaci-a-umrti-list-doklad-o-partnerstvi.aspx>

⁹⁰ § 23 a 25b zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁹¹ § 656 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹² § 11a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁹³ § 657 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

manželství a předložit jej matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu chtějí manželství uzavřít.⁹⁴

Slavnostní obřad spolu s prohlášením snoubenců, že spolu vstupují do manželství, musí proběhnout vždy v přítomnosti matrikáře příslušného matričního úřadu.⁹⁵ Přítomni musí být také dva svědci, kteří musí být zletilí a před podpisem zápisu do protokolu o uzavření manželství musí prokázat svoji totožnost.

Snoubenci mohou manželství uzavřít na kterémkoliv vhodném místě ve správním obvodu matričního úřadu v jakoukoliv dobu, pokud jim matriční úřad vyhoví v jejich žádosti.⁹⁶ Občanský sňatek tedy nemusí být uzavírán pouze na obecním úřadě či radnici, stále častěji se můžeme setkat s případy, kdy snoubenci chtějí vstoupit do manželského svazku na zámku nebo v přírodě.

Jestliže osoba již uzavřela občanský sňatek, následný náboženský obřad neznamená vstup do dalšího manželství.⁹⁷

Církevní sňatek

Pokud chtějí snoubenci uzavřít církevní sňatek, musejí nejprve oddávajícímu předložit osvědčení, které jim vydal matriční úřad správního obvodu, ve kterém má sňatek proběhnout. Toto osvědčení obsahuje potvrzení o splnění požadavků stanovených zákonem pro uzavření manželství. Od vydání osvědčení do uskutečnění obřadu nesmí uběhnout více než 6 měsíců. Po uzavření církevního sňatku je oddávající povinen do 3 pracovních dnů doručit matričnímu úřadu protokol o uzavření manželství.⁹⁸

Církevní sňatek je možné uzavřít před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností. Tento sňatek se uskutečňuje na místě, které je k tomu určené vnitřními předpisy oprávněné církve.⁹⁹

Jestliže osoba uzavře církevní sňatek, nemůže už následně uzavřít sňatek občanský.¹⁰⁰

⁹⁴ Ministerstvo vnitra České Republiky. Uzavření manželství. 2018. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-manzelstvi-uzavreni-manzelstvi.aspx>

⁹⁵ § 11a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁶ § 12 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁷ § 670 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁸ § 666 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁹ § 663 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁰ § 670 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Uzavření sňatku zástupcem

Tento způsob uzavření manželství není příliš častý, ale podle platné právní úpravy je vstup do manželství prostřednictvím zástupce možný.

Projev vůle za jednoho ze snoubenců může učinit jeho zmocněnec pouze pro důležité důvody a za předpokladu že k tomu dá krajský úřad, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno, povolení.

Plná moc musí obsahovat údaje o totožnosti obou snoubenců a zmocněnce a prohlášení o přijetí, které budou manželé používat. Musí v ní být také uvedeno, že snoubencům nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství. Plná moc musí být v písemné formě a podepsaná úředně ověřeným podpisem.¹⁰¹

Uzavření sňatku v přímém ohrožení života

V případě, že je jeden ze snoubenců v přímém ohrožení života, může obřad provést každý orgán veřejné moci k tomu určený nebo orgán oprávněné církve, případně jiný orgán k tomu zmocněný, a to na kterémkoli místě. Mimo území České republiky je možné, aby v případech ohrožení života provedl velitel námořního pravidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo velitel letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice. Pokud má alespoň jeden ze snoubenců státní občanství České republiky, je možné, aby obřad provedl velitel vojenské jednotky České republiky v zahraničí. V těchto případech nemusí být uzavření sňatku přítomen matrikář a snoubenci nemusejí předkládat doklady, které jsou jinak k platnému uzavření manželství potřebné.¹⁰²

6. 2. Vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství

Pokud uvažuje český státní občan o uzavření manželství v zahraničí, musí podat žádost o vydání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství. To samé musí učinit i státní občan jiného státu při uzavírání sňatku v České republice.¹⁰³

¹⁰¹ § 669 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰² § 667 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰³ § 36 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

Vysvědčení vydává na žádost občana nebo bezdomovce matriční úřad podle místa trvalého pobytu nebo posledního trvalého pobytu občana na území České republiky. Pokud takový pobyt nikdy neměl, žádost podá na Úřadě městské části Praha 1. K žádosti musí žadatel také předložit občanský průkaz, cestovní pas nebo povolení k pobytu, rodný list, výpis z evidence obyvatel o místě trvalého pobytu a o osobním stavu, úřední doklad o bydlišti a o osobním stavu (který vydá orgán cizího státu, pokud se žadatel trvale zdržuje v cizině), pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství, případně úmrtní list zemřelého manžela, úřední doklad o správně podobě užívaného příjmení, jestliže není tato skutečnost patrna z předložených matričních dokladů.¹⁰⁴

Vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství musí obsahovat:

- jméno, případně jména a příjmení, případně rodná příjmení fyzické osoby,
- datum, místo narození, rodné číslo a osobní stav,
- údaj o místě trvalého pobytu a jaké má osoba státní občanství
- informaci o tom, že občan, popřípadě bezdomovec, který má povolen pobyt území České republiky, je podle právních předpisů České republiky způsobilý k uzavření manželství,
- jméno, případně jména a příjmení, datum a místo narození a místo trvalého pobytu druhého snoubence,
- datum vydání, otisk úředního razítka, jméno, příjmení a podpis matrikáře, který vysvědčení vydal.¹⁰⁵

Vydané vysvědčení je platné 6 měsíců ode dne, kdy bylo vydáno. Musí být na předepsaném tiskopise.¹⁰⁶

Příslušný matriční úřad je povinen rozhodnout o žádosti o vydání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství do 30 dnů, ve zvlášť složitých případech je možné lhůtu prodloužit na 60 dnů. Může se stát, že matriční úřad vydání vysvědčení zamítne. Proti tomuto rozhodnutí je možné podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení.¹⁰⁷

Stejně podmínky jsou stanoveny i pro vydání vysvědčení o právní způsobilosti ke vstupu do registrovaného partnerství.

¹⁰⁴ § 45 a 46 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁵ § 46 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁶ § 46 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁷ Ministerstvo vnitra České Republiky. Vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství. 2018. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vysvedceni-o-pravni-zpusobilosti-k-uzavreni-manzelstvi.aspx>

7. Matrika registrovaného partnerství

Od 1. 7. 2006, kdy vstoupil v platnost zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, je možné v České republice uzavřít partnerství mezi osobami stejného pohlaví.

Partnerství vzniká stejně jako manželství projevem vůle dvou osob, ovšem osob stejného pohlaví, který je učiněn formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení o tom, že spolu vstupují do partnerství. Prohlášení musí osoby vstupující do partnerství učinit osobně před matričním úřadem kladnou odpovědí na otázku, zda chtějí vstoupit do společného partnerství.¹⁰⁸

Do knihy registrovaného partnerství matrikář příslušného matričního úřadu zapisuje:

- jména a příjmení, případně rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodná čísla, osobní stav a státní občanství obou partnerů
- den, měsíc, rok a místo kde došlo k prohlášení o vstupu do partnerství
- jména a příjmení, případně rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození rodičů obou partnerů,
- datum a podpis matrikáře, který zápis provedl.¹⁰⁹

Osoby, které chtějí vstoupit do partnerství, musí nejprve vyplnit předepsaný tiskopis a předložit jej matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu má partnerství vzniknout. Tiskopis obsahuje jednu část, kde jsou základní údaje k identifikaci budoucích partnerů, po vyplnění této části jej partneři podepíší. Druhá část dotazníku obsahuje údaje o dokladech, ze kterých byly údaje v předchozí části ověřeny.¹¹⁰

Pokud má osoba, která chce vstoupit do partnerství trvalý pobyt v cizině, je povinna prokázat svoji totožnost a k tiskopisu přiložit ještě rodný list, doklad o státním občanství, výpis z evidence obyvatel o místě trvalého pobytu a o osobním stavu, případně pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství nebo úmrtní list zemřelého partnera.¹¹¹

Základem pro zápis do knihy partnerství je protokol o vstupu do partnerství, který je podepsán partnery a matrikářem, který přijal prohlášení o vstupu do partnerství.

¹⁰⁸ § 1, 2, 3 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

¹⁰⁹ § 20a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁰ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 181

¹¹¹ § 33 a 34 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

Zapisované údaje musí matrikář ověřit z rodného listu, dokladu o státním občanství a z výpisu z evidence obyvatel o místě trvalého pobytu a o osobním stavu.¹¹²

K zápisu do knihy registrovaného partnerství je příslušný registrující matriční úřad, jehož matrikář byl přítomen u osobního prohlášení osob vstupujících do partnerství. Matriční úřad určí ve svém správním obvodu místo, na kterém prohlášení přijímá.¹¹³ Toto místo určuje rada registrujícího matričního úřadu, případně tuto pravomoc může převzít zastupitelstvo. Nejčastěji tímto místem bývá sídlo příslušného registrujícího matričního úřadu.¹¹⁴

Po provedení zápisu do matriky je vydán doklad o registrovaném partnerství. Tento doklad je vydán osobě, které se zápis týká, státním orgánům pro jejich potřebu nebo orgánům územních samosprávných celků pro výkon přenesené působnosti, nebo také osobě, která prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jejich práv.¹¹⁵

Knihy registrovaného partnerství zůstávají uležené u matričního úřadu 75 let, poté jsou předány k archivaci příslušnému státnímu archivu, stejně jako kniha manželství a úmrtí.¹¹⁶

¹¹² § 20a, 33 a 40a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹¹³ § 13a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 113

¹¹⁵ § 25a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁶ § 23 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

8. Matriční doklad

Matriční doklad je veřejnou listinou,¹¹⁷ jejímž obsahem jsou údaje uvedené v matričních knihách. Vzory matričních dokladů jsou stanoveny prováděcí vyhláškou č. 207/2001 Sb.

Matriční doklady jsou vydávány na žádost fyzické osoby. Žadatel se dostaví osobně nebo zašle písemnou žádost na matriční úřad, do jehož správního obvodu spadá obec, ve které se osoba, o jejíž matriční doklad jde, narodila, uzavřela manželství nebo zemřela. Aby žadateli bylo v jeho žádosti vyhověno, musí předložit doklad, kterým prokáže svoji totožnost nebo veřejnou listinu¹¹⁸, ze které je patrné, že zápis narození, uzavření manželství nebo úmrtí se týká členů jeho rodiny nebo pokud prokáže, že je to nutné pro uplatnění jeho práv před státními orgány nebo před orgány územních samosprávných celků. Pokud žadatel vyřizuje žádost jako zmocněnec za někoho jiného, musí také předložit ověřenou plnou moc.¹¹⁹

Pokud se zjistí, že některé z údajů v matričním dokladu jsou chybně zapsány, příslušný matriční úřad vydá nový doklad. Oprava se provede podle zápisu v matriční knize. Nesrovnalosti vznikají například při vydávání druhopisu matričního dokladu v údajích o místě narození. Názvy obcí a okresů se totiž zapisují současným názvem, jestliže se tedy některé obce sloučily nebo některé zanikly, jsou zápisy rozdílné v novém rodném listu a na původním rodném listu. V takovém případě se v matričním dokladu do poznámky uvede původní název obce či města.¹²⁰

8. 1. Rodný list, oddací list, úmrtní list

*„Rodným listem se prokazuje narození, oddacím listem se prokazuje uzavření manželství, dokladem o partnerství se prokazuje vznik partnerství a úmrtním listem se prokazuje úmrtí.“*¹²¹

Výslovné upravení toho, jakými doklady se prokazuje narození, manželství, partnerství a úmrtí bylo nutné upravit kvůli některým ustanovením občanského zákoníku.

¹¹⁷ Jedná se o listinu, kterou vydal orgán veřejné moci.

¹¹⁸ Např. rodný list, oddací list, rodný a křestní list.

¹¹⁹ Ministerstvo vnitra České Republiky. Vydávání matričních dokladů - rodný, oddací a úmrtní list, doklad o partnerství. 2018. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vydavani-matricnich-dokladu-rodny-oddaci-a-umrti-list-doklad-o-partnerstvi.aspx>

¹²⁰ MOTEJL, Otakar a VALÁŠEK, Miloš. Matriční úřady – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008. s. 23

¹²¹ § 24a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách jména a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

Například v § 26 Občanského zákoníku je uvedeno, že smrt člověka je možné prokázat veřejnou listinou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem. Znamená to tedy, že List o prohlídce zemřelého neprokazuje smrt, není to totiž veřejná listina, na rozdíl od úmrtního listu, který tedy prokazuje úmrtí nejen, pokud je podkladem pro zápis do matriční knihy již zmiňovaný List o prohlídce zemřelého, ale i pokud je podkladem rozsudek soudu o prohlášení osoby za zemřelého.¹²²

Tyto matriční doklady, na rozdíl od doslovného výpisu, neobsahují všechny údaje, které jsou v matričních knihách uvedeny. Rodný list například neobsahuje údaj o státním občanství ani o trvalém pobytu rodičů, oddací list pak neobsahuje údaj o státním občanství manželů, o dnu, měsíci, roku a místě narození rodičů manželů ani údaje o svědcích a v úmrtním listu nejsou uvedeny údaje o státním občanství zemřelého.¹²³

Rodný list musí obsahovat:

- jméno, případně jména, a příjmení dítěte,
- den, měsíc a rok jeho narození,
- rodné číslo, místo narození a pohlaví dítěte,
- jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, datum a místo narození a rodná čísla obou rodičů dítěte; v případě osvojení dítěte se uvádějí údaje o osvojiteli, popřípadě osvojitelích dítěte,
- datum, jméno, příjmení a podpis matrikáře, označení matričního úřadu a otisk razítka matričního úřadu, který doklad vydává.¹²⁴

Oddací list musí obsahovat:

- den, měsíc, rok a místo uzavření manželství,
- jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení a rodná čísla obou manželů,
- den, měsíc, rok a místo jejich narození,
- osobní stav manželů,
- jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, rodičů manželů,
- dohodu manželů o příjmení a dohodu o příjmení jejich společných dětí, a to v mužském a ženském tvaru,

¹²² HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 156

¹²³ MOTEJL, Otakar a VALÁŠEK, Miloš. Matriční úřady – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008. s. 16

¹²⁴ § 29 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

- a stejně jako u rodného listu datum, jméno, příjmení a podpis matrikáře, označení matričního úřadu a otisk razítka matričního úřadu, který doklad vydává.¹²⁵

Doklad o registrovaném partnerství musí obsahovat:

- den, měsíc, rok a místo prohlášení o vstupu do registrovaného partnerství,
- jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení a rodná čísla obou partnerů,
- den, měsíc, rok a místo jejich narození,
- osobní stav partnerů,
- jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, rodičů partnerů,
- datum, jméno, popřípadě jména, příjmení a podpis matrikáře, označení registrujícího matričního úřadu a otisk razítka registrujícího matričního úřadu, který doklad vydává.¹²⁶

Úmrtní list musí obsahovat:

- den, měsíc, rok a místo úmrtí,
- jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, zemřelé osoby,
- den, měsíc, rok a místo narození zemřelého,
- jeho rodné číslo, osobní stav, pohlaví, místo trvalého pobytu,
- jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, a rodné číslo žijícího manžela nebo partnera,
- datum, jméno, popřípadě jména, příjmení a podpis matrikáře, označení matričního úřadu a otisk razítka matričního úřadu, který doklad vydává.¹²⁷

8. 2. Doslovný výpis z matriční knihy

Doslovný výpis z matriční knihy je další druh matričního dokladu, který obsahuje všechny údaje zapsané v matriční knize v jejich původním i pozměněném znění, jsou v něm tedy vyznačené všechny změny, jako například změna jména nebo příjmení, určení otcovství, osvojení dítěte a další. Tento matriční doklad se vydává fyzické osobě, které se zápis v matriční knize týká, nebo členům její rodiny, jejím sourozencům a také zmocněncům těchto osob. Dále je doslovný výpis z matriční knihy vydáván pro úřední

¹²⁵ § 30 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁶ § 30a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁷ § 31 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

potřebu státních orgánů nebo výkon přenesení působnosti orgánů územních samosprávných celků.¹²⁸

Doslovný výpis je vystavován na základě písemné žádosti nebo elektronické žádosti s ověřeným elektronickým podpisem, kterou podá některý z výše uvedených subjektů. Doslovný výpis musí být vydáván společně s doložkou, která obsahuje informace o tom, z jaké matriční knihy byl doklad pořízen, dále musí být na výpisu otisk úředního razítka matričního úřadu a datum vystavení tohoto výpisu. Nezbytnou náležitostí doslovného výpisu je samozřejmě také jméno a příjmení osoby, která doklad vystavila a její podpis.¹²⁹

¹²⁸ § 25 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁹ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 98

9. Zvláštní matrika

Zvláštní matrika byla zřízena zákonem č. 268/1949 Sb., o matrikách k 1. 1. 1950, do té doby se řídilo zapisování matričních událostí, ke kterým došlo v cizině, nařízením ministerstva vnitra, financí a kultury z roku 1866.¹³⁰

Do zvláštní matriky se zapisují narození, uzavření manželství a úmrtí občana, ke kterému došlo na:

- *území cizího státu,*
- *zastupitelském úřadu České republiky,*
- *námořním plavidle nebo v letadle mimo území České republiky*
- *místě, které nepatří pod pravomoc žádného státu.*¹³¹

Zastupitelský úřad nebo matriční úřad nejprve ověří formální náležitosti předkládaných dokladů a poté vydá písemné oznámení, které obsahuje všechny údaje zapisované do svazku dané matriční knihy. Toto oznámení pak zašle zvláštní matrice.¹³²

Do zvláštní matriky, i přesto, že by splňovaly všechny podmínky pro zápis, nejsou zapisovány matriční události, ke kterým došlo před 1. 1. 1950 a daná událost byla zapsána do matriční knihy vedené matričním úřadem na území tehdejšího Československa nebo pokud to stanoví mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná.¹³³

Zápis matriční události do zvláštní matriky lze provést buď na žádost, nebo z úřední povinnosti.

O zápis narození do zvláštní matriky mají právo požádat:

- fyzická osoba, které se zápis týká,
- členové její rodiny, zákonní zástupci dítěte i bez plné moci
- zástupci těchto osob, kteří mají plnou moc.

O zápis úmrtí občana do zvláštní matriky mají právo požádat:

- členové jeho rodiny,

¹³⁰ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 200

¹³¹ § 42 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹³² HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 204

¹³³ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 200

- zástupci těchto osob, kteří mají plnou moc,
- fyzická osoba, které jsou známy osobní údaje zemřelého, a která předkládá potřebné dokumenty k zápisu.

O zápis uzavření manželství nebo registrovaného partnerství občana do zvláštní matriky mají právo požádat:

- fyzická osoba, které se zápis týká,
- zplnomocnění zástupci na základě předložení plné moci, ve které musí být výslovně uvedena dohoda snoubenců o užívání jejich příjmení a příjmení společných dětí po uzavření manželství¹³⁴

Některý z výše uvedených žadatelů svoji vyplněnou žádost podává u zastupitelského úřadu České republiky, u kteréhokoli matričního nebo krajského úřadu, před kterým složil státoobčanský slib nebo učinil prohlášení o nabytí státního občanství České republiky. Ke své žádosti pak musí ještě připojit cizozemský matriční doklad, doklad o státním občanství České republiky, a pokud tyto doklady nejsou dostačující pro zápis matriční události, musí být předloženy další doklady potřebné k ověření zapisovaných údajů.¹³⁵

Cizozemský matriční doklad je nejzákladnější podklad pro zápis do zvláštní matriky. Tento doklad musí mít potřebná ověření a musí být přeložen do českého jazyka. Zcela výjimečně mohou nastat případy, kdy doklad není možné přeložit, například když dojde v cizině ke zničení matriční knihy, nebo když cizozemský orgán nereaguje na žádosti občanů České republiky o vystavení potřebného dokladu. V takovýchto případech je možné zápis provést na základě jiných veřejných listin (například pokud nemá osoba k dispozici oddací list, předloží rodné listy obou manželů nebo vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství).¹³⁶

Zápis do zvláštní matriky je možné provést i na základě protokolu o uzavření manželství, pokud byl život snoubence přímo ohrožen a k uzavření sňatku došlo před velitelem námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky, velitelem letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice nebo velitelem vojenské jednotky

¹³⁴ NEVEČEŘALOVÁ, Marie. Zvláštní matrika, příručka nejen pro matrikáře. Brno: NOVEKO 96 spol. s r.o., 2011. s. 14

¹³⁵ § 43 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁶ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 203

České republiky v cizině. Tento zápis má ještě jednu podmínku, a to, že alespoň jeden ze snoubenců musí být občanem České republiky.¹³⁷

Z úřední povinnosti jsou zápisy prováděny na základě matričních dokladů, které matrika obdrží od cizích států na základě mezinárodních smluv. K zasílání matričních dokladů dochází v případech narození, uzavření manželství, vždy v případech, kde má Česká republika s cizím státem uzavřenou smlouvu o právní pomoci a je tam zakotvena tzv. výměna matrik. Obdržené doklady si matrika překládá sama.¹³⁸

Na základě Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích by měla zvláštní matrika obdržet vždy cizozemské úmrtní listy, jestliže se jedná o úmrtí státního občana České republiky, a to bez ohledu na to, jestli je mezi daným státem a Českou republikou uzavřena dvoustranná smlouva o právní pomoci.¹³⁹

Po provedení zápisu do matriční knihy je vydán matriční doklad, který je zaslán do vlastních rukou osobě, která žádost o zápis podala. Není-li tento požadavek uveden v průvodním dopise, který je součástí zápisu o matriční události, zasílá se matriční doklad zpět úřadu, který zápis postoupil a jeho povinností je matriční doklad předat oprávněné osobě.

Příslušný k zápisu do zvláštní matriky je Úřad městské části Brno – střed.

¹³⁷ § 43 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁸ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 203

¹³⁹ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. s. 205

10. Správní poplatky na úseku matrik

Za jaké úkony se správní poplatky vybírají a jaká je jejich výše stanoví část I. přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích.

Správní poplatky jsou vybírány vždy ještě před provedením úkonu. Příslušné k vybírání správních poplatků na úseku matrik jsou správní úřady příslušné k provedení daného úkonu. Uhrazení poplatku může být provedeno v hotovosti při osobním vyřizování žádosti, poštovní poukázkou adresovanou na adresu příslušného úřadu nebo bankovním převodem na účet příslušného matričního úřadu.

Za nahlédnutí do matriční knihy nebo sbírky listin je poplatek 20 Kč za každou matriční událost. Od poplatku jsou osvobozeny církve, jestliže se jedná o matriky vedené těmito církvemi do 31. 12. 1949. Nahlížení do matrik uložených v archivech měst nebo ve státních archivech není zpoplatněno. Ohlášení změny místa trvalého pobytu je účtováno poplatkem 50 Kč za osoby uvedené na jednom přihlašovacím lístku. Od tohoto poplatku jsou osvobozeny fyzické osoby mladší 15 let.¹⁴⁰

Vydání stejnopisu matričních dokladů, rodného, oddacího nebo úmrtního listu nebo dokladu o registrovaném partnerství, anebo osvědčení o rodném čísle je zpoplatněno částkou 100 Kč. Stejnou částkou je zpoplatněno i vydání první stránky ověřeného výstupu z informačního systému veřejné správy¹⁴¹. Každá další, byť jen započatá stránka, je za poplatek 50 Kč. Správní úřad může snížit poplatek za vydání ověřeného výstupu z informačního systému veřejné správy až o 90 %. Vydání prvopisu uvedených matričních dokladů zpoplatněno není. Podání žádosti o zprostředkování kontaktu stojí 500 Kč za každou kontaktovanou osobu.¹⁴²

Za ověření kopie, fotokopie nebo opisu matričních dokladů nebo výpisu z matričních knih je poplatek 30 Kč za každou i započatou stránku. Provedení autorizované konverze dokumentů do elektronické nebo listinné podoby je účtováno taktéž poplatkem 30 Kč za každou stránku. Od těchto poplatků uvedených v položce 4 podle je osvobozeno ověření listiny potřebné k provedení zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození, ve znění zákona č. 101/1964 Sb., k provedení zákona č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech, a k provedení

¹⁴⁰ položka 2 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

¹⁴¹ Soubor systémů, které slouží pro výkon veřejné správy.

¹⁴² položka 3 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

zákona č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu. Od těchto poplatků jsou dále osvobozeny registrované církve, nadace a nadační fondy, občanská sdružení a odborové organizace a obecně všechny prospěšné společnosti.¹⁴³

Ověření podpisu nebo otisku razítka na listině je zpoplatněno částkou 30 Kč za každé razítko nebo každý podpis. Od tohoto poplatku jsou osvobozeny případy uvedené v odstavci výše a mimo to ještě občané se zvláště těžkým zdravotním postižením, kteří jsou držiteli průkazu ZTP či ZTP/P. Apostila¹⁴⁴ podpisu a otisku razítka na listě pro případ použití v zahraničí stojí 100 Kč.¹⁴⁵

Změna jména a příjmení je možná za správní poplatek 1 000 Kč. V případech, kdy se jedná o jméno nebo příjmení hanlivé, výstřední, směšné nebo cizojazyčné je poplatek 100 Kč. Pokud se provádí změna příjmení více nezletilých dětí, které mají stejné rodiče, platí se pouze jeden poplatek. Při změně příjmení, ke které dochází prohlášením manžela, že po rozvodu manželství přijímá opět své dřívější příjmení, se poplatek neplatí. Od poplatku je také osvobozena změna jména a příjmení v případě změny pohlaví a změna jmen osvojených dětí nebo změna, kterou je nutné provést, z důvodu chybného zápisu v matriční knize nebo z důvodu chybných údajů v matričních dokladech.¹⁴⁶

V části I. položce 12 přílohy zákona o správních poplatcích nalezneme správní poplatky týkající se uzavírání manželství. Jestliže je snoubencům povoleno uzavřít manželství mimo dobu nebo místo stanovenou matričním úřadem, správní poplatek činí 1 000 Kč. Pokud je snoubencům povoleno uzavřít manželství v jinou dobu a zároveň na jiném místě nebo pokud se povoluje učinit prohlášení o vstupu do registrovaného partnerství před jiným než matričním úřadem, vybere správní úřad poplatek pouze jednou. V případě uzavření manželství nebo vstupu do registrovaného partnerství mezi osobami, které nemají trvalý pobyt na území České republiky, je poplatek 3 000 Kč. Jestliže má jeden ze snoubenců trvalý pobyt na území České republiky, poplatek činí 2 000 Kč.¹⁴⁷

Tyto poplatky týkající se manželství, případně registrovaného partnerství, se vybírají vždy jen od jednoho ze snoubenců, případně partnerů. Pouze poplatek za vydání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství nebo vstupu do registrovaného partnerství

¹⁴³ položka 4 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

¹⁴⁴ Apostila je doložka, která se připojuje k oficiálním listinám a dokumentům a prokazuje ověření podpisu a otisku razítka na listině. Tato zvláštní doložka nahrazuje superlegalizaci.

¹⁴⁵ položka 5 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

¹⁴⁶ položka 11 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

¹⁴⁷ položka 12 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

v cizině nebo s cizincem je vybírán od obou manželů či partnerů. Od poplatku za povolení uzavřít manželství mimo stanovenou dobu nebo mimo úředně určené místo jsou osvobozeny těžce zdravotně postižené osoby.¹⁴⁸

Za ověření podpisu na listině i na jejím stejnopisu nebo uznání podpisu za vlastní na listinách určených pro zápis matriční události v cizině do Zvláštní matriky v Brně je stanoven poplatek 125 Kč.¹⁴⁹

Pokud musí být cizozemský dokument superlegalizován, zastupitelský úřad za to vybírá poplatek ve výši 600 Kč. Při ověření listiny formou apostily je poplatek 100 Kč. Od poplatku je osvobozena superlegalizace úmrtního listu, podmínkou je, že od prvopisu cizozemského dokladu neuplynul více než 1 rok.¹⁵⁰

Matriční úřad je povinen vrátit poplatek v celé výši na žádost osoby, která jej zaplatila, v případě, že:

- nebyl proveden požadovaný úkon (to neplatí pro poplatky, jejichž předmětem je přijetí žádosti, přihlášky, ohlášení nebo oznámení),
- byl zaplacen poplatek, který není uveden v sazebníku,
- byl zaplacen poplatek osobou, která není poplatníkem.¹⁵¹

¹⁴⁸ položka 12 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

¹⁴⁹ položka 150 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

¹⁵⁰ položka 150 přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

¹⁵¹ § 7 zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

11. Srovnání matrik v minulosti a v současnosti

Hlavní rozdíl mezi matrikami v minulosti a v současnosti je ten, že dříve byly matriky církevní, jejich zestátnění přišlo až s účinností zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách.

V úplných začátcích, když matriky vznikaly, nebyla stanovena žádná pravidla pro zápis údajů. Proto se úprava matrik v jednotlivých městech lišila. Dnes je stanovena přesná právní úprava, která zajišťuje zapisování údajů do matričních knih po celé České republice totožně.

V minulosti byla pouze jedna matriční kniha, do které se zapisovaly veškeré matriční události včetně křtu. Používala se jedna kniha, která byla rozdělena do tří částí a byla nazvána matrika tripartitní. Povinnost vést knihy odděleně zavedl patent z 20. 2. 1784. V současnosti se vedou matriční knihy pro každou matriční událost zvlášť: kniha narození, kniha úmrtí, kniha manželství a kniha registrovaného partnerství. Matriční události od roku 1770 byly zaznamenávány latinsky a v období 2. světové války i v jazyce německém, záleželo, kdo údaje zapisoval. Dnes je zákonem č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení uložena povinnost vést veškeré matriční údaje v jazyce českém.

Postupným vývojem vznikly i rozdíly v zapisovaných údajích v konkrétních matričních knihách. Obecně lze říct, že dříve byly zápisy do matrik velmi stručné, v dnešní době obsahují daleko více informací. V knize narození nebylo uvedeno datum narození dítěte, ale datum křtu dítěte. Církevní akt se zapisoval z důvodu, že matrika byla určena k církevním účelům a měla za úkol vykazovat duchovní činnost.

Matrika pokřtěných obsahovala pouze datum křtu, jméno dítěte, jména a bydliště rodičů a kmotrů. V určitých případech nebyl uveden údaj o bydlišti rodičů a jindy byl uveden pouze otec. Křest se dnes do matrik nezapisuje. Dnes jsou veškeré křty zapisovány do knihy křtů, kterou si vede každá fara zvlášť. Do této knihy se zapisuje na základě rodného listu křtěného dítěte:

- datum a místo narození křtěnce,
- bydliště křtěnce,
- datum a místo křtu,
- kdo křtil (farář, farní vikář),
- jméno, příjmení, datum narození a náboženství rodičů,
- jména a příjmení rodičů otce a matky,

- jméno a příjmení, bydliště kmotrů.

Dále se do knihy pokřtěných zapisuje pořadové číslo, které udává, kolik křtů na dané faře proběhlo.

V historii bylo uváděno do knihy úmrtí pouze datum pohřbu, jméno a bydliště zemřelé osoby. Nebylo tedy možné z matričního zápisu zjistit přesné datum úmrtí fyzické osoby. Mělo se také uvádět jméno pohřbívajícího kněze. Avšak dnes se datum pohřbu do matriky vůbec neuvádí. Kniha úmrtí obsahuje:

- den, měsíc, rok a místo úmrtí,
- jméno a příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodné číslo, osobní stav, pohlaví, státní občanství a místo trvalého pobytu zemřelého,
- jméno a příjmení, rodné číslo žijícího manžela, partnera,
- datum zápisu a podpis matrikáře.¹⁵²

Matriky sňatků v 17. století obsahovaly pouze jména snoubenců, rodinný stav, jejich bydliště a jména otců a jména a bydliště svědků. Pouze v některých případech je možné nalézt informaci o povolání ženicha. Dnes má matrikář povinnost zapsat:

- jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodná čísla, osobní stav a státní občanství muže a ženy, kteří uzavřeli manželství,
- den, měsíc, rok a místo uzavření manželství,
- jména a příjmení, případně rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození rodičů manželů,
- dohodu manželů o příjmení a v případě, že si manželé ponechají dosavadní příjmení, i dohoda o příjmení dětí v mužském a ženském tvaru,
- jména, příjmení a rodná čísla svědků, jde-li o cizince, který nemá rodné číslo, datum a místo jeho narození,
- datum zápisu a podpis matrikáře, který zápis prováděl.¹⁵³

Od roku 1777 dostávala manželka příjmení po manželovi, nemohla si nechat své rodné příjmení nebo používat obě příjmení, jak je tomu dnes. V období po roce 1777, pokud žena

¹⁵² § 21 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵³ § 20 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

ovdověla, nemohla novým sňatkem získat nové příjmení pro sebe ani pro svoje děti. Dnes je běžná praxe, že vdova může přijmout jméno po svém novém manželovi.

Do registrovaného partnerství do roku 2006, kdy nabyl účinnosti zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, nebylo možné vůbec vstoupit. Nebyly tedy vedeny ani matriční knihy registrovaného partnerství.

Josef II. svým matričním patentem zavedl základní rámec pro agendu matrik, který až do roku 1949, tedy do úplného zestátnění matrik, téměř nezměnil, byl pouze doplňován a zdokonalován.

Na konci 18. století začal být kladen větší důraz na význam matrik, s tím rostl zájem o jejich ochranu. Každá fara musela mít ohnivzdornou schránku pro zabezpečení knih před požárem. Dokud nebyly knihy v těchto ohnivzdorných schránkách uloženy, docházelo k jejich častému poškození nebo k úplnému zničení při požárech či povodních. V dnešní době je povinnost každého matričního úřadu mít protipožární systém. Díky elektronizaci veřejné správy jsou zápisy zálohované i v počítačových zařízeních, tudíž při případném zničení knih požárem je stále možné údaje dohledat.

Dříve existovaly matriky židovské, vojenské, matriky při vojenských nemocnicích a invalidovnách, matriky u útvarů dělostřeleckých, vozatajských a ženijních. Dnes jsou vedeny matriky vedeny pouze pro správní obvod daného matričního úřadu.

Jedna z mála změn, která nastala přijetím zákona 301/2000Sb., o matrikách, jménu a příjmení, je předávání matričních knih státnímu archivu po uplynutí stanovené doby. Před účinností tohoto zákona byly matriční knihy, které byly uzavřené do roku 1870 uloženy do krajských archivů.

Matriční knihy zůstanou uloženy po provedení posledního zápisu u matričního úřadu (než jsou předány státnímu archivu):

- kniha narození po dobu 100 let,
- kniha manželství po dobu 75 let,
- kniha partnerství po dobu 75 let,
- kniha úmrtí po dobu 75 let.¹⁵⁴

¹⁵⁴ § 23 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

Podle mého názoru je dnes agenda matrik podrobně upravena právními předpisy, díky nimž jsou matriky vedeny jednotně podle stanovených náležitostí. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení je přehledný a dostačující pro výkon matriční praxe.

Závěr

V této bakalářské práci jsem nastínila, jak se problematika matrik vyvíjela v historii a kdy matriky vznikly. Základní rámec pro agendu matrik stanovil už Josef II. a od té doby se tento základ pouze doplňoval a zdokonaloval. Dalším významným mezníkem je úplné zestátnění matrik, které proběhlo v roce 1950 účinností zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách.

V jednotlivých kapitolách jsem popsala, jaké máme matriční úřady, kdo je matrikář, za jakých podmínek se jím může osoba stát, jaké jsou jeho pravomoci a povinnosti, dále jsem popsala jednotlivé matriky (matriku narození, úmrtí, manželství a registrovaného partnerství). V dalších kapitolách je uvedeno, jaké máme matriční doklady a jaký úřad a za jakých podmínek je vydává, co má na starost zvláštní matrika a jaké jsou správní poplatky na úseku matrik.

Hlavními zdroji pro vysvětlení současné úpravy matrik pro mě byl zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů a komentář k tomuto zákonu JUDr. Václava Henycha. Oblast matrik je tímto zákonem podrobně upravena, další ustanovení související s problematikou matrik pak najdeme například v občanském zákoníku, zákoně o registrovaném partnerství nebo v mezinárodních právních předpisech.

V závěru jsem provedla srovnání matrik v minulosti a současnosti. Jak se změnily údaje, které se do matrik zapisují, kdo matriky vedl v historii a kdo je povinen je vést dnes a jak se změnila právní úprava.

Do oblasti matrik také zasáhl pokrok informačních technologií, v současné době se tedy musí svazky matričních knih vést také v elektronické podobě prostřednictvím speciálně vytvořených počítačových programů. Informace uvedené v tomto počítačovém programu se musí úplně shodovat s údaji, které jsou zaznamenány ručně ve svázaných matričních knihách.

Vypracovávání bakalářské práce pro mě bylo velmi přínosné, dozvěděla jsem se mnoho nových poznatků a prohloubila jsem si znalosti, které jsem již získala během přednášek z předmětu Vnitřní správa.

Resumé

This thesis describes the registry offices' development through history. Keeping of the first registry offices has been recorded between 5th and 6th century. There was no legal regulation. In the course of time, registry offices started to unify and standards for registry records were set.

The basic source for the current enactment of registry offices is Act No. 301/2000 Coll., about registry offices, names and surnames which was the main source for my bachelor's thesis. My other sources were Act No. 634/2004 Coll., about management fees, Act No. 115/2006 Coll., about registered partnerships and some information from commentaries about registry offices and others sources.

In individual chapters I have described the types of registry offices we have in the Czech Republic, who is a registrar and his competences and responsibilities, individual registry books, registers of births, deaths, marriages, registered partnerships, what kinds of documentary evidence, what belongs in the special registry office in Brno and fees in section of registry offices.

In the end of the thesis there is a comparison of the registry offices in the past and present. The base frame for the agenda of registry offices was stated by Josef II. and the basic frame has only been filled and improved ever since.

Zdroje

Literatura

HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002.

HLAVÁČEK, Ivan, KAŠPAR, Jaroslav, NOVÝ, Rostislav. VADEMECUM pomocných věd historických. Jinočany: H+H, 2002.

KNAPP, Karel. VAŇKOVÁ, Zdeňka. Komentář k zákonu o matrikách a k zákonu o užívání a změně jména a příjmení. Praha: Orbis, 1956.

MALÝ, Karel a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2003.

MAREČKOVÁ, Marie. Příručka praktické genealogie: jak sestavit rodokmen. Praha: Paseka, 2005.

MELICHAR, Rudolf. Matriky. In: MELICHAR, R. et. al. Sborník k základům genealogie. Praha: Klub pro českou heraldiku a genealogii při závodním klubu ROH Tesla Strašnice, 1988.

MOTEJL, Otakar a VALÁŠEK, Miloš. Matriční úřady – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008.

NEVEČERÁLOVÁ, Marie. Zvláštní matrika, příručka nejen pro matrikáře. Brno: NOVEKO 96 spol. s r.o., 2011.

PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří. Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2000.

PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006.

QUITT, Zdeněk, KUCHARSKÝ, Pavel. Česko latinský slovník. Praha: Leda, 2003.

Právní předpisy ČR

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Články

HRADECKÁ, Vladimíra. Matriky se vedou přes 500 let. Veřejná správa, 2000. roč. 11, č. 42.

Internetové zdroje

Ministerstvo vnitra České Republiky. 2018. [online] Dostupné z:
<http://www.mvcr.cz/ministerstvo-vnitra-ceske-republiky.aspx>